

Міністерство освіти і науки України
Інститут мистецтвознавства, фольклористики
та етнології ім. М.Т.Рильського НАН України
Uniwersytet Rzeszowski
Wydział Muzyki
Рівненський державний гуманітарний університет
Інститут мистецтв

МИСТЕЦЬКА ОСВІТА ТА РОЗВИТОК ТВОРЧОЇ ОСОБИСТОСТІ

Збірник наукових праць

Випуск 4

Рівне – 2018

Редакційна колегія:

- Сверлюк Я.В.**, доктор педагогічних наук, професор, директор Інституту мистецтв РДГУ;
Олексюк О.М., доктор педагогічних наук, професор, завідувач кафедри теорії та методики музичного мистецтва Інституту мистецтв Київського університету ім. Бориса Грінченка;
Павелків Р.В., доктор психологічних наук, професор, заслужений працівник освіти України, академік АН ВШ України, перший проректор Рівненського державного гуманітарного університету;
Пелех Ю.В., доктор педагогічних наук, професор, проректор з **науково-педагогічної та навчально-методичної роботи**;
Вербець В.В., доктор педагогічних наук, професор, директор Інституту соціології Рівненського державного гуманітарного університету;
Mirosław Dymon Dr. hab., prof. Uniwersytet Rzeszowski wydział muzyki;
Лісова С.В., доктор педагогічних наук, професор, завідувач кафедри теорії та методики професійної освіти Рівненського державного гуманітарного університету;
Малафійк І.В., доктор педагогічних наук, професор, завідувач кафедри загальної і соціальної педагогіки та управління освітою Рівненського державного гуманітарного університету;
Дем'янчук О.Н., доктор педагогічних наук, професор, завідувач кафедри методики викладання мистецьких дисциплін Кременецької обласної гуманітарно-педагогічної академії ім. Тараса Шевченка;
Потапчук Т.М., доктор педагогічних наук, професор, кафедра пісенно-хорової практики та постановки голосу Рівненського державного гуманітарного університету;
Шевчук С.І., кандидат філологічних наук, доцент кафедри образотворчого та декоративно-прикладного мистецтва;
Цюлюпа С.Д., кандидат педагогічних наук, доцент, завідувач кафедри духових та ударних інструментів Інституту мистецтв Рівненського державного гуманітарного університету;
Крижановська Т.І., кандидат педагогічних наук, доцент, завідувач кафедри історії, теорії музики та методики музичного виховання Інституту мистецтв Рівненського державного гуманітарного університету;
Сверлюк Л.І., кандидат педагогічних наук, доцент, кафедра пісенно-хорової практики та постановки голосу Рівненського державного гуманітарного університету;
Буцяк В.І., кандидат педагогічних наук, доцент, кафедра гри на музичних інструментах Інституту мистецтв Рівненського державного гуманітарного університету;
Прокопович Т.Ю., кандидат мистецтвознавства, доцент кафедри історії, теорії музики та методики музичного виховання Інституту мистецтв Рівненського державного гуманітарного університету;
Радковська Л.М., кандидат педагогічних наук, доцент кафедри історії, теорії музики та методики музичного виховання Інституту мистецтв Рівненського державного гуманітарного університету;
Филипчук М.С., кандидат педагогічних наук, доцент кафедри естрадної музики Рівненського державного гуманітарного університету.

*Рекомендовано вченою радою Рівненського державного гуманітарного університету
(протокол № 2 від 22.02.2018 р.)*

Мистецька освіта та розвиток творчої особистості : зб. наук. пр. / Ін-т мистецтвознавства, фольклористики та етнології ім. М. Т. Рильського НАН України, Uniwersytet Rzeszowski wydział Muzyki, Рівнен. держ. гуманіт. ун-т, Ін-т мистецтв. – Рівне : Волин. береги, 2018. – Вип. 4. – 396 с.

ISBN 978-966-416-550-8

Збірник наукових праць присвячений актуальним питанням професійної підготовки фахівців мистецького напрямку. Висвітлюються сучасні методологічні підходи розвитку творчої особистості студентів, охарактеризовано особливості музично-педагогічної діяльності.

Для викладачів і студентів мистецьких навчальних закладів, науковців й працівників в галузі музичної педагогіки та мистецтвознавства.

УДК 7.071.5

ЗМІСТ

РОЗДІЛ I.

Теорія і методологія мистецької освіти

<i>Бурчак І.С.</i> Діагностика сформованості ціннісних орієнтацій майбутніх керівників дитячим ансамблем спортивно-бального танцю.....	6
<i>Іванова Л.І., Іванова Т.В.</i> Особливості початкового етапу фортепіанної підготовки учнів музичних шкіл.....	13
<i>Сверлюк Л.І., Куніцька І.В.</i> Теоретичні основи формування гуманних взаємин у дитячому хоровому колективі.....	19
<i>Лужна Л.М., Радковська Л.М.</i> Робота над поліфонічними творами з учнями-піаністами ДМШ (на прикладі "Нотного зошити А. М. Бах").....	26
<i>Матвійчук А.В.</i> Роль естрадного вокального ансамблю у формуванні професійних навичок майбутніх вчителів музичного мистецтва.....	32
<i>Наулік Н.В.</i> Розвиток навчального інтересу учнів-початківців в класі фортепіано.....	38
<i>Никон О.К., Остапчук М.М.</i> Формування мотивації вдосконалення виконавських навичок у самостійній роботі студентів.....	45
<i>Павлішин Н.В.</i> Музичний розвиток підлітків в умовах інтеграції мистецтв.....	53
<i>Пальоха О.А.</i> Роль задатків і здібностей у професійній музичній діяльності.....	60
<i>Піддубник В.Г., Якимчук С.Н.</i> Проблеми концертного хвилювання співаків творчого колективу.....	68
<i>Прокопович Т.Ю.</i> Педагогіка музична і музейна: сучасні тенденції взаємодії.....	74
<i>Сверлюк Я.В.</i> Методологічні підходи професійної підготовки диригента оркестрового колективу.....	80
<i>Симончук Т.Д.</i> Роль естрадної пісні у формуванні вокальної культури підлітків.....	89
<i>Радковська Л.М., Цибульська С.Ю.</i> Використання новітніх технологій на уроках музичного мистецтва в ЗОШ.....	95
<i>Тетєнєва Н.О.</i> Форми та методи розвитку музичних здібностей на уроках сольфеджіо в ДМШ.....	101
<i>Турчин Г.П.</i> Художні завдання диригента оркестру в роботі над музично-виразовими засобами.....	107
<i>Ужинський М.Ю., Капітанець Л.М.</i> Студія електронної музики як творча майстерня музиканта-інструменталіста.....	117
<i>Фарина Н.П.</i> Концертно-виконавська діяльність студентів-вокалістів: педагогічний аспект.....	124
<i>Федацько І.Б.</i> Еволюція педагогічних поглядів на процес роботи над музичним твором.....	131
<i>Хуан Ханьцзе.</i> Педагогічні умови формування готовності майбутнього вчителя музики до сценічного партнерства.....	138
<i>Цюлюпа С.Д., Цюлюпа Н.Л.</i> Педагогічні принципи викладання фахових дисциплін зі спеціальності "Музичне мистецтво".....	144

РОЗДІЛ II.

Сучасні виміри мистецтвознавства

<i>Mirosław Dymon. Kształtowanie zainteresowań i umiejętności muzycznych dzieci i młodzieży w środowisku szkolnym</i>	151
<i>Блищук Н.В. Творча майстерність піаніста-концертмейстера дитячого хору</i>	164
<i>Буцяк В.І., Турко Н.С. Культурологічні засади появи та функціонування музичних інструментів</i>	170
<i>Власюк О.П. Спадщина українського мистецтва в історичній ретроспективі</i>	178
<i>Трачук Л.Д., Гаврилюк С.В. Тульчинське училище культури в мистецькому житті Поділля</i>	189
<i>Галаган В. Технологічні основи колективного виконавства</i>	195
<i>Дзвінка Р.І. Творчий доробок Михайла Тимофіїва в контексті еволюції сопілкового виконавства</i>	204
<i>Димченко С.С. Проблеми становлення та розвитку диригентського мистецтва: здобутки і перспективи</i>	210
<i>Krous O.P., Pryt K.O. Folklor of Volyn Polissya as an important factor of formation of national self-identity of future music teachers</i>	220
<i>Крусь О.П. Регіональний музичний фольклор – інтегральна частка духовної скарбниці нації</i>	226
<i>Островська Г.Б. Творчий портрет Лідії Сергіївни Костянець</i>	232
<i>Петричук О.В. Історико-культурні передумови формування специфікацій стилю в музиці</i>	241
<i>Симончук І.А. Даюк Ж.Ю. Артистично-театральні аспекти виконавського мистецтва у творчості провідних українських баяністів</i>	248
<i>Сташук О.А. Творчо-педагогічний феномен Олександра Панасовича Довгалока</i>	254
<i>Столярчук Б.Й. Збирач народних пісень Рівненщини Петро Степанюк</i>	262
<i>Ускова А. Обряд випікання весільного короваю у селі Колом'є Славутського району Хмельницької області</i>	266
<i>Филичук М.С. Бас-гітара в культурно-мистецькому просторі: генеза, розвиток, сучасний стан</i>	275
<i>Франчук Д. Історія та народнопісенна творчість села Самчики (Старокостянтинівського району Хмельницької області)</i>	283
<i>Цапун Р.В. Українська традиція святкування масниці та відтворення обрядодій в студентському середовищі</i>	293
<i>Черніско В.А. Творчий доробок Євгенії Родзь через призму історії та спадкоємності</i>	299
<i>Шереток Р.М. Мистецьке наповнення інтер'єру культових споруд ордену кармелітів на Волині (за матеріалами праць Т. Стецького і Я. Гіжицького)</i>	306
<i>Шихова Г.І. Зародження та розвиток української музичної освіти у XVI-XIX ст.</i>	314
<i>Радковська Л.М., Яцук І.І. Сучасна бандура: новий статус академічного і професійного інструменту</i>	320

РОЗДІЛ III.

Методика музичного навчання і виховання

<i>Кардаш (Гергелюк) В.В.</i> Розвиток емоційної сфери дітей з особливими потребами засобами музичного мистецтва	325
<i>Грабik Н.В.</i> Методи творчого самовираження учнів у вокально-хоровій роботі загальноосвітніх навчальних закладів	329
<i>Гумінська О.О.</i> Науково-методичні засади самовираження учнів у музичній діяльності	334
<i>Гурин А.В.</i> Інструментальне музикування на уроках музичного мистецтва в загальноосвітньому навчальному закладі	338
<i>Карманюк Ю.В., Григорчук І.С.</i> Музичний фольклор в системі засобів музичного виховання молодших школярів	345
<i>Клець Т.</i> Розвиток техніки диригування у студентів музично-педагогічних спеціальностей	350
<i>Крет М.В.</i> Музика та її морально-виховні функції у процесі становлення особистості	357
<i>Лукащук О.І.</i> Роль мистецтва у професійному становленні майбутнього вчителя музики	362
<i>Крижановська Т.І., Оксенчук Д.Ю.</i> Розвиток виконавської культури учня-баяніста за методикою Петра Серотюка	370
<i>Пастушенко Л.А.</i> Принципи і підходи виховання естетичних смаків майбутніх учителів музичного мистецтва	379
<i>Пастушенко А.С., Гарбуз Т.В.</i> Вища школа в системі національно-патріотичного виховання молоді на кращих зразках народної пісенної творчості	386
Про авторів	393

6.Побережна Г. Педагогічний потенціал музикотерапії//Мистецтво та освіта.- Вип.2, 2008.-С.9-12

7.Шабутін С.В., Хміль С.В.,Шабутіна І.В. Зцілення музикою:Монографія.- Тернопіль: Підручники і посібники. 2006.

УДК 37.015.31:784

Грабік Н.В.

МЕТОДИ ТВОРЧОГО САМОВИРАЖЕННЯ УЧНІВ У ВОКАЛЬНО-ХОРОВІЙ РОБОТІ ЗАГАЛЬНООСВІТНІХ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДІВ

Анотація. У статті актуалізовано проблему творчого самовираження учнів у вокально-хоровій роботі на уроках музичного мистецтва. Автором узагальнено дослідження педагогів-музикантів, окреслені методи та форми роботи на уроці. Відзначено, що в вокально-хоровій роботі процес формування творчого самовираження учнів буде ефективним, якщо на уроках музичного мистецтва будуть застосовані вокальні імпровізації, складання пісень, створення вступу, закінчення мелодії, музичних вітань, музичних знайомств, комплексні творчі завдання.

Ключові слова: самовираження, творче самовираження, вокально-хорова робота, імпровізація.

Анотація. В статье актуализирована проблема творческого самовыражения учащихся в вокально-хоровой работе на уроках музыкального искусства. Автором обобщены исследования педагогов-музыкантов, указаны методы и формы работы на уроке. Отмечено, что в вокально-хоровой работе процесс формирования творческого самовыражения учащихся будет эффективным, если на уроках музыкального искусства будут применены вокальные импровизации, написание песен, создание вступления, окончания мелодии, музыкальных приветствий, музыкальных знакомств, комплексные творческие задания.

Ключевые слова: самовыражения, творческое самовыражение, вокально-хоровая работа, импровизация.

Annotation: In the article the problem of creative self expression of students in vocal choir on lessons in the art of music was raised. The author summary his research of music teachers, highlighting their methods and procedures during lessons. It was noted that in vocal choir practice creative self expression of students will be effective if during the art of music lessons vocal improvisations, writing songs, creating introductions, endings for a melody, musical greetings, making acquaintances musically, and giving complex creative tasks are implemented.

Key words: self-expression, creative self-expression, vocal-choral practice, improvisation.

Постановка проблеми. Орієнтація суспільства і всієї системи освіти на розвиток особистості дитини неминує вимагає створення оптимальних умов для становлення її цілісності і розкриття її творчого потенціалу,

виховання естетичних почуттів, емоційно-ціннісного позитивного ставлення до себе і навколишнього світу

Проблема творчого самовираження особистості становить інтерес для багатьох досліджень у філософії, психології, педагогіки. Цьому сприяють два фактори. По-перше, пріоритет гуманістичної ідеї дослідження проблем людини, основою якої є уявлення про людину як суб'єкт власного розвитку і втілення себе в різних формах життєдіяльності. По-друге, зміна орієнтиру в гуманітарних науках з вивчення людини, яка сприймає, на вивчення людини, яка транслюється. Це підкреслює значимість особистої ініціативи і активності сучасної людини в процесі соціалізації та освоєння культурних цінностей.

Нові завдання музичної освіти школярів вимагатимуть оновленої методики музичного навчання та виховання. Вважаю, що вона має ґрунтуватися на визнанні унікальності, неповторності й самостійності результатів дитячої музичної творчості, особливо у вокально-хоровій роботі.

Аналіз досліджень. Необхідність створення умов для вияву учнем своїх творчих можливостей і здібностей підкреслювалася В. М. Верховинцем, Д. Б. Кабалевським, М. Д. Леонтовичем, К. Орфом, О. Я. Ростовським та ін. Тему творчості в процесі вокально-хорової роботи досліджували О. О. Гумінська, Н. О. Ветлугіна, Д. Б. Кабалевський, О. Я. Ростовський та ін.

Метою статті є дослідження поняття "творче самовираження" учнів в закладах загальної середньої освіти, та реалізація свого "Я" у вокально-хоровій роботі на уроці музичного мистецтва.

Основний виклад. На думку С. С. Брикунової, творче самовираження людини є одним із найважливіших компонентів "побудови людини", що говорить не лише її відповідність результатам творчої діяльності. Творче самовираження – це, перш за все самопізнання як "відкриття самого себе" в контексті дослідження культури, воно можливе в діалогічному спілкуванні зі світом [1, с. 42].

Ю. А. Грибов вважає, що творче самовираження – це здатність людини до побудови свого образу світу, свого світовідчуття (в слові, зображенні, музиці, дії) і самого себе в цьому світі [3, с. 56].

Спів є природним засобом вираження естетичних почуттів, дієвим засобом активного залучення учнів до музики, він найдоступніший вид музичної діяльності, не вимагає значної попередньої підготовки. Процес навчання співу сприяє активному, зацікавленому й творчому ставленню учнів до музики.

Ще в античному світі набула соціально-громадського оформлення найдревніша із традицій музичного виконання – ідея творчого змагання. У Давній Греції змагання поетів-музикантів-виконавців дістала загальнодержавне визнання, і якщо подібні змагання ще не були обов'язковими на Олімпійських іграх, то на Піфійських іграх (на честь бога Аполона) вони

посіли основне місце. Головним способом побутування музики стала звукотворча імпровізація. Інтонація, народжена фантазією стародавнього музиканта-співака негайно втілювалася ним у конкретну звукову форму. Навіть коли музикант використовував раніше створену мелодію, нове її виконання несло в собі численні імпровізаційні зміни. У такий спосіб у Стародавній Греції склалася традиція імпровізаційного виконання, яка наклала відбиток і на музичну педагогіку [9, с. 46.].

Видатний мислитель доби Просвітництва Жан-Жак Руссо розглядав спів як найцінніший вияв музичного почуття. У педагогічному романі "Еміль" він підкреслював, що виховання, зокрема музичне, виходить із творчого начала, і тому вимагав від героя, щоб той сам писав пісні [7, с. 923].

На важливість творчого розвитку особистості вказував німецький композитор і педагог Карл Орф. Для цього він пропонував стимулювати і спрямувати творчу фантазію, уміння імпровізувати, творити у процесі індивідуального і колективного музикування. Колективна імпровізація базувалась на слові, рухові та грі на елементарних музичних інструментах, поєднувала мову, спів та гру. У єдності слова, жесту і мелодії він вбачав першооснову музики [10, с. 24.].

Значну увагу творчості дітей приділяв український композитор, хоровий, диригент, педагог М. Д. Леонтович. "... Самостійна творчість учнів розвиває слух учнів і робить їх більш-менш свідомими в нотній грамоті. Щодо складання невеличких мелодій самими учнями то треба їм давати можливість виявити свою фантазію без усякого впливу вчителя ... подібні спроби творчості спричиняють до удосконалення в нотному співі" [6, с. 18]. Педагог пропонував давати учням можливість складати невеликі мелодії і тим виявляти свою фантазію [6, с. 18].

Враховуючи схильність дітей до вільного фантазування, український музикант-педагог, хореограф та театральний діяч Василь Миколайович Верховинець вводить на заняттях елементи імпровізації. У методичних вказівках до "Весняночки" педагог спочатку пропонує повторювати вже вивчені пісні з іграми і танцями з тими змінами, які внесуть в ігри самі діти. Тобто їм належало знайти такі рухи, які в їхній уяві є найхарактернішими для музичного образу [2, с. 25]. Педагог вважав головним те, щоб дитина могла вникнути в почуття, вираженими в пісні, і прагнула виразити їх в інсценуванні пісень. Це він розглядав як підготовчий етап до імпровізації.

Розроблені В. М. Верховинцем театралізована пісня та вокально-хореографічна композиція є жанровими формами, які зумовлюють інноваційний напрямок виховання підростаючого покоління, що синтезує музичне, хореографічне і драматичне мистецтво. Вони сприяють до розвитку художньо-творчих здібностей молоді [9, с. 154].

Композитор і педагог Д. Б. Кабалецький підкреслював важливість творчого процесу навчання співу, який мав би сприяти активному, зацікавленому і творчому ставленню учнів до музики [5, с.29]. При цьому

для дітей не повинно існувати жодних правил і вправ, відокремлених від живої музики, що вимагають заучування і багаторазових повторень. Протягом усієї роботи має панувати захоплююче мистецтво [5, с.27].

Розвитку творчих здібностей учнів, на думку українського музиканта-педагога О. Я. Ростовського, сприятимуть: самостійний аналіз учнями музичного і поетичного тексту вокального твору, його емоційного змісту, пошук виконавських засобів виразності, створення власної інтерпретації пісні [9, с. 395]. У молодшому шкільному віці у сфері творчості, на думку педагога, діти легко відгукуються на різні творчі завдання, можуть легко імпровізувати на заданий образ, створювати ритмічні й мелодичні імпровізації на інструментах, інсценізувати знайому пісню або п'єсу.

О. Я. Ростовський пропонує "вільне диригування", інсценізацію або виконання пісень у русі, різні види вокальної імпровізації: імпровізування мелодій без тексту в заданому характері та мелодизація поетичних текстів. До першого виду імпровізації входить "музична розмова", імпровізування мелодій у характері пісні, танцю, маршу і оспівування початої кимось мелодії. Найдоступнішою для дітей є імпровізація у формі музичної розмови, в якій діти можуть виступати у ролі персонажів улюблених казок, бути учасниками якоїсь сюжетної гри. В основу мелодизації словесних текстів покладено зміст тексту, його емоційний і ритмо-інтонаційний стрій. Імпровізація вимагає від учителя ретельної підготовки, добору образних текстів, інтонаційних зворотів. Учень повинен створювати мелодію за допомогою вчителя, переконавшись при цьому, що це його власна творчість.

Вокально-імпровізаційна творчість дітей, на думку О. Я. Ростовського, ґрунтується на музичному сприйманні, умінні оперувати музично-слуховими уявленнями, творчій уяві, здібності комбінувати, змінювати, створювати щось нове на основі наявного музично-слухового досвіду [8, с 120].

О. О. Гумінська пропонує мелодичні імпровізації – творчі завдання на основі мелодій: мелодизувати слова, словосполучення, вірші; імпровізувати на задані звуки, заданий ритм; домислити вступ, закінчення; імпровізований діалог учителя й учня; "співацькі переклички": один учень чи учитель загадує мелодію, а інший повторює змінивши темп, тембр, динаміку; "запитання – відповідь": відповідь має мати чітке завдання, наприклад: відповідь на одному звуці, на стійких звуках, поступовий рух мелодії вгору, вниз; ритмічно – мелодичні імпровізації (наприклад у народному, джазовому стилі); імпровізація пісні або п'єси. Мовні імпровізації, на думку педагога, починаються з пошуку емоційно-образних визначень характеру і настрою музики й передачі їх смислового значення у відповідному виразному тоні: радісно, ясно; тривожно, сумно [4, с.58].

Висновки. Отже, творче самовираження учнів у вокально-хоровій роботі є процесом цілеспрямованого розвитку виконавських та творчих здібностей, уяви, художнього смаку, емоційно-естетичного досвіду на

основі мотивації та самооцінки, яке забезпечується різноманітними методами:

- інтерпретацією пісні (створення виконавського плану пісні);
- вокальними імпровізаціями "запитання-відповідь", "співацькі переклички", "музична розмова", складанням поспівок (О. Я. Ростовський, О. О. Гумінська), створенням вступу, закінчення мелодії, музичних вітань, музичних знайомств (О. О. Гумінська), мелодизацією слів, словосполучень, віршів (К. Орф, М. Д. Леонтович), імпровізацією на задані звуки, заданий ритм (М. Д. Леонтович);
- комплексними творчими завданнями: музичними інсценівками, хороводами, танцями (В. М. Верховинець), комплексною колективною творчістю, інсценізацією, театралізацією (К. Орф).

Література:

1. Брикунова С. С. Педагогические условия развития творческого самовыражения детей средствами искусства в системе начального образования [Электронный ресурс]: дис. ... канд. пед. наук. Светлана Вергеевна. – Ростов н/Д, 2005. // Научная библиотека диссертаций и авторефератов disserCat. – Режим доступа: www.dissercat.com/content/pedagogicheskie-usloviya-razvitiya-tvorcheskogo-samovyrzheniya-detei-sredstvami-iskusstva-v#ixzz583DlrMaS
2. Верховинець В. Весняночка. [Текст] / Василь Миколайович Верховинець – К.: Муз. Україна, 1989. – 342 с.
3. Грибов Ю. А. Психолого-педагогические условия развития творческого самовыражения учащихся и учителей [Текст] / Юрий Аронович Грибов // Вопросы психологии. – 1989. – № 2. – С. 57–62.
4. Гумінська О. О. Уроки музики в загальноосвітній школі [Текст]: навч.-метод. посіб. / Оксана Олексіївна Гумінська. – Тернопіль: Навчальна книга Богдан, 2008. – 104с.
5. Кабалевский Д. Б. Воспитание ума и сердца [Текст] : кн. для учителя / Дмитро Борисович Кабалевский. – М.: Просвещение, 1984. – 206 с.
6. Леонтович М. Д. Практичний курс навчання співу у середніх школах України [Текст]: 3 педагогічної спадщини композитора / Упор. Л. О. Іванова. – К.: Муз. Україна, 1989. – 136 с.
7. Музыкальное образование // Музыкальная энциклопедия. В 6т. – Т.3. – М.: Сов. энциклопедия, 1976. – С. 763 -787.
8. Ростовський О. Я. Методика викладання музики у початковій школі: [Текст]: навч.-метод. посіб. / Олександр Якович Ростовський. – 2-е вид., доп. – Тернопіль: Навчальна книга – Богдан, 2001. – 216 с.
9. Ростовський О. Я. Теорія і методика музичної освіти [Текст]: навч.-метод. посіб. / Олександр Якович Ростовський – Тернопіль: Навчальна книга – Богдан, 2011. – 640 с.
10. Элементарное музыкальное воспитание по системе Карла Орфа [Текст] / Ред.-сост. Л. А. Баренбойм. – М.: Сов. композитор, 1978. – 368 с.

Наукове видання

МИСТЕЦЬКА ОСВІТА ТА РОЗВИТОК ТВОРЧОЇ ОСОБИСТОСТІ

Збірник наукових праць

Випуск 4

Відповідальні за випуск
Сверлюк Ярослав Васильович
Шевчук Степан Іванович

Технічний редактор
Віталій Власюк

*Редакційна колегія не завжди поділяє погляди авторів,
висвітлені у збірнику.
За достовірність фактів, точність цитат та можливі помилки
повну відповідальність несуть автори опублікованих матеріалів.*

Підписано до друку 23.03.2017 р. Формат 60x84 1/16. Папір офсет.
Гарнітура «Times». Друк офсет. Ум. друк. арк. 23,02. Наклад 100 пр. Зам. 18.
Видавництво «Волинські обереги».
33028 м. Рівне, вул. 16 Липня, 38; тел./факс: (0362) 62-03-97;
e-mail: oberegi97@ukr.net

Свідоцтво про внесення до Державного реєстру суб'єкта
видавничої справи ДК № 270 від 07.12.2000 р.

Надруковано у друкарні видавництва «Волинські обереги».